

**იდენტობის საკითხი
ქართულ და თურქულ
პოსტმოდერნისტულ რომანებში
(აკა მორჩილაძის „შენი თავგადასავალი“ და
ელიფ შაფაკის „სტამბოლელი ნაბიჭვარი“)**

**IDENTITY IN GEORGIAN AND
TURKISH POSTMODERNIST NOVELS:
AKA MORCHILADZE'S *YOUR ADVENTURE* AND
ELIF SHAFAK'S *THE BASTARD OF ISTANBUL***

ნატალია გულუა

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქუთაისი, საქართველო

Natalia Gulua

Akaki Tsereteli State University
Kutaisi, Georgia

აბსტრაქტი

პოსტმოდერნისტულ რომანებში იდენტობის ძიება ერთ-ერთ პრიორიტეტულ თემად ითვლება. იდენტურობა ყალიბდება მოცემულ საზოგადოებაში შეგნების, გემოვნების, ჩვევების, ნორმების, ღირებულებების და ა. შ. გათავისებისა და მიღების გზით. ამა თუ იმ კულტურულ სამყაროსთან თავის გაიგივება ქმნის ადამიანის ცხოვრებას მოწესრიგებულსა და გასაგებს. გლობალიზაცია, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა კულტურული წყობის მქონე და განვითარების განსხვავებულ საფეხურზე მყოფ მრავალ ქვეყანას, ხელს უწყობს ურთიერთგავლენებს და წარმოშობს იდენტობასთან დაკავშირებულ პრობლემებს. გლობალიზაციას კულტურის სფეროში ახასიათებს მკვეთრად გამოხატული ტენდენცია ლოკალური გაერთიანებების უნიფიკაციისა, რაც ვლინდება საერთო ღირებულებების, ნორმების, იდეალების გავრცელებაში; შესაძლოა ჩამოყალიბდეს პლურალური იდენტურობა, რომლის დროსაც ადგილობრივი კულტურული ფორმები ნაწილობრივ თავსდება გლობალურ სივრცეში. პოსტმოდერნისტულ მხატვრულ ტექსტებში, განსხვავებით მოდერნისტულისაგან (სადაც გმირები ეძებენ და პოულობენ თავიანთ ფესვებს, აგნებენ და ითავისებენ თავიანთ იდენტობას, რითაც სრულდება მათი ძიება და „მოგზაურობა“) იდენტობა არ არის ბოლომდე განსაზღვრული, ცალსახა, ერთგვაროვანი, რადგან სივრცე და გარემო ცვლის და თავიდან აყალიბებს მას; ანუ ძიება დაუსრულებელი პროცესია და თუ ვინ ვართ სინამდვილეში, ამას განსაზღვრავს სამზერი კუთხე, საიდანაც ვუცქერთ სამყაროს, მიმდინარე მოვლენებს.

მიზნად დავისახეთ, ვაჩვენოთ ქართულ და თურქულ პოსტმოდერნისტულ რომანებში როგორ დგას იდენტობის საკითხი, რა პრობლემებს წამოსწევინ წინ და მათი გადაჭრის რომელ გზას ირჩევენ სხვადასხვა კულტურული სივრცის წარმომადგენლები. საანალიზოდ ავიღეთ რომანები: აკა მორჩილადის „შენი თავგადასავალი“ და ელიფ შაფაკის „სტამბოლელი ნაბიჭვარი“, მივიჩნიეთ რა რომ აღნიშნული პოსტმოდერნისტი მწერლების დასახელებული მხატვრული ტექსტები იდენტობის საკითხთან არსებული პრობლემების მძაფრი გამოძახილია და გადაჭრის სხვადასხვა გზას გვთავაზობს.

საკვანძო სიტყვები: პოსტმოდერნიზმი, ლიტერატურული პარალელები, აკა მორჩილადე, ელიფ შაფაკი.

ABSTRACT

The pursuit of identity is one of the defining concerns of postmodern novels. Identity is constructed through the internalization and acceptance of social consciousness, aesthetic preferences, habitual practices, norms, and value systems. Identification with a specific cultural sphere provides coherence and intelligibility to individual existence. Globalization, encompassing countries with diverse cultural systems and different levels of development, stimulates intercultural interaction while simultaneously producing identity-related challenges. Within the cultural domain, globalization exhibits a strong tendency toward the unification of local formations, through the dissemination of common values, norms, and ideals. This process may generate plural identities, wherein local cultural forms are partially incorporated into a global framework. In postmodern literature, unlike modernist texts — where protagonists search for and ultimately discover their roots, thereby resolving their journey of self-discovery — identity remains indeterminate, ambiguous, and non-homogeneous, as space and environment continuously reshape and reconstruct it; thus, the search becomes an ongoing process, and who we truly are depends on the perspective from which we view the world and unfolding events.

The present study aims to demonstrate how the issue of identity is articulated in Georgian and Turkish postmodern novels, which problems are highlighted, and how authors from different cultural settings propose to address them. The analysis is based on Aka Morchiladze's *Your Adventure* and Elif Shafak's *The Bastard of Istanbul*. These postmodern literary works may be regarded as powerful reflections of identity-related complexities, proposing distinct ways toward their resolution.

Keywords: Postmodernism, literary parallels, Aka Morchiladze, Elif Shafak.

შესავალი

საზოგადოების კულტურის განვითარების საფუძველია საბაზო ღირებულებათა სისტემა, დაკავშირებული ტრადიციასთან, წეს-ჩვეულებებთან, ქცევის სტანდარტებთან, კულტურულ კოდთან, სიმბოლოებთან. ყოველივე ეს ერთად აღებული აყალიბებს ერთიან კულტურულ ველს. იდენტურობა ყალიბდება მოცემულ საზოგადოებაში შეგნების, გემოვნების, ჩვევების, ნორმების, ღირებულებების და ა. შ. გათავისებისა და მიღების გზით. ამა თუ იმ კულტურულ სამყაროსთან თავის გაიგივება ქმნის ადამიანის ცხოვრებას მოწესრიგებულსა და გასაგებს. იდენტურობის გაუცნობიერებლობის პრობლემა აქტიურდება სხვა კულტურის წარმომადგენლებთან კონტაქტისას, რის შედეგადაც ხდება საკუთარი იდენტობის გააზრება, რაც მიმდინარეობს „ჩვენი“ და „სხვისი“ შეპირისპირების ფონზე. გლობალიზაცია, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა კულტურული წყობის მქონე და განვითარების განსხვავებულ საფეხურზე მყოფ მრავალ ქვეყანას, ხელს უწყობს ურთიერთგავლენებსა და წარმოშობს იდენტობასთან დაკავშირებულ პრობლემებს. გლობალიზაციას კულტურის სფეროში ახასიათებს მკვეთრად გამოხატული ტენდენცია ლოკალური გაერთიანებების უნიფიკაციისა, რაც ვლინდება საერთო ღირებულებების, ნორმების, იდეალების გავრცელებაში; შესაძლოა ჩამოყალიბდეს პლურალური იდენტურობა, რომელიც დგას „ერთიანობისა და მრავალფეროვნების“ პრინციპზე, რომლის დროსაც ადგილობრივი კულტურული ფორმები ნაწილობრივ თავსდება გლობალურ სივრცეში.

პოსტმოდერნისტულ რომანებში იდენტობის ძიება ერთ-ერთ პრიორიტეტულ თემად ითვლება. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ პოსტმოდერნისტულ მხატვრულ ტექსტებში, განსხვავებით მოდერნისტულისაგან, სადაც გმირები ეძებენ და პოულობენ თავიანთ ფესვებს, აგნებენ და ითავისებენ საკუთარ იდენტობას, რითაც სრულდება მათი ძიება და „მოგზაურობა“ (დამადასტურებლად შეგვიძლია მოვიხმოთ გრიგოლ რობაქიძის, კონსტანტინე გამსახურდიას და სხვა მოდერნისტ მწერალთა რომანები), იდენტობა არ არის ბოლომდე განსაზღვრული, ცალსახა, ერთგვაროვანი, რადგან სივრცე და გარემო ცვლის და თავიდან აყალიბებს მას; ანუ ძიება დაუსრულებელი პროცესია და ჩვენს მეობას განსაზღვრავს სამზერი კუთხე, საიდანაც ვუცქერით სამყაროს, მიმდინარე მოვლენებს.

ნაშრომის მიზანია ვაჩვენოთ, ქართულ და თურქულ პოსტმოდერნისტულ რომანებში როგორ დგას იდენტების საკითხი, რა პრობლემებს წამოსწევნ წინ და მათი გადაჭრის რომელ გზას ირჩევენ სხვადასხვა კულტურული სივრცის წარმომადგენლები. საანალიზოდ ავიღეთ რომანები: აკა მორჩილაძის „შენი თავგადასავალი“ და ელიფ შაფაქის „სტამბოლელი ნაბიჭვარი“, მივიჩნიეთ რა, რომ აღნიშნული პოსტმოდერნისტი მწერლების დასახელებული მხატვრული ტექსტები იდენტობის საკითხთან არსებული პრობლემების მძაფრი გამოძახილია და გადაჭრის სხვადასხვა გზას გვთავაზობს.

კვლევის მეთოდები

განაალიზებულმა მასალამ რომ მართებული შეხედულებების გამოტანის საშუალება მოგვცეს, ვიყენებთ კვლევის თანამედროვე

მეთოდებსა დამიდგომებს, კერძოდ კომპარატივისტულსა და სემიოტიკურს, ასევე, მხატვრული ტექსტის რეცეფციულ ანალიზს და ლიტერატურული დისკურსის ნარატიულ ასპექტებს.

მსჯელობა

აკა მორჩილადის შემოქმედება ხშირად ადამიანის შინაგანი ძიების, თვითგააზრების ისტორიაა. მისი გმირები გაურბიან პოსტსაბჭოთა საქართველოში არსებულ ქაოსსა და გაურკვეველობას, საბჭოთა წარსულით ნასაზრდოვებ სინამდვილეს და მათი წარმოსახვითი მოგზაურობა თვითგამორკვევას, საკუთარი იდენტობის ძიებას მიემართება. მწერალი რომანში „შენი თავგადასავალი“ გმირის შინაგან სამყაროში მიმდინარე პროცესებს გვიჩვენებს. ნაწარმოებში იდენტობის თემა ერთ-ერთი მთავარი ხაზია, რომელიც გმირის შინაგან სამყაროსა და მისი გამოცდილების წრეზე ტრიალებს. აქ იდენტობა წარმოსახულია დინამიკურ პროცესად, როცა პერსონაჟი მუდმივად გადააზრების პროცესშია. რომანი გვიჩვენებს, რომ ადამიანისთვის საკუთარი თავის პოვნა ისეთივე რთული და მრავალფეროვანი პროცესია, როგორც თავად ცხოვრება. ნაწარმოების მთავარი გმირი – პეტრე ჯაფარიძე თბილისელი ახალგაზრდა (იგივე პიტერ ჯეფერსი, იგივე ჯორჯია), XX საუკუნის 90-იანი წლების ორომტრიალს რომ გაექცა ლონდონში, მუდმივად ცდილობს გაარკვიოს, ვინ არის სინამდვილეში; მთელი მისი წარმოსახვითი მოგზაურობა თვითგამორკვევისაკენ, თვითიდენტიფიკაციისაკენ არის მიმართული, ეძებს საკუთარ ნამდვილ სახეს. გმირის მოგზაურობა იდენტობის ძიების სიმბოლოა. ეს არის გზა, რომელიც წარმოაჩენს როგორც მის შინაგან ბრძოლას, ისე საზოგადოებასთან კონფლიქტს. „არაფერია იმაზე ბუნებრივი, ეგზისტენციალური კრიზისით გაწამებულმა ადამიანმა წარსულში დაიწყოს ქექვა, რომ როგორმე წააწყდეს საკუთარ ვინაობასა და გაიგოს, საიდან უნდა განაგრძოს სვლა“ (ხარბედია 2022).

შეიძლება ითქვას, რომ გმირი ორმაგი იდენტობის მატარებელია. ერთია ის სახე, რომელსაც უჩვენებს გარშემომყოფებს, ანუ ის, რადაც სურს იქცეს და კონკრეტულ როლს, ნიღაბს ირგებს; მეორე – რაც სინამდვილეშია, თავისი ჭეშმარიტი სურვილებით, მოტივებით, შიშებით და რასაც ვერ ფარავს კრიტიკულ მომენტებში. გმირზე, მის იდენტობაზე, რატემ უნდა, აქტიურად ზემოქმედებს ის სოციალური გარემო, ატმოსფერო, რომელშიც იმყოფება. პეტრე მხოლოდ ფიზიკურად წავიდა სამშობლოდან, რადგან მისი აწყყო და სამომავლო ფიქრებიც კი წარსულის მოგონებებთან იმდენად მჭიდროდაა დაკავშირებული, რომ ახალი ცხოვრების დაწყება შეუძლებელია. მისი მეხსიერება განვლილი ცხოვრებისეული მძაფრი შთაბეჭდილებებით არის დატვირთული და ახალი ემოციებისთვის ადგილი აღარ დარჩენილა. საინტერესო ფაქტია, რომ პეტრე ჯაფარიძეს ინგლისში წასვლამდე, „პერესტროიკის“ წლებში, თავის სადებიუტო ნაწარმოებებში გმირებად გამოჰყავდა ანტისაბჭოური განწყობის ადამიანები, ბოლშევიკებთან უთანასწორო ბრძოლაში რომ იღუპებოდნენ. „ბოლშევიკური ხვრეტები ვერ დავივიწყებ“, – ამგვარად შესჩივის მთხრობელი მკითხველს. შეიძლება ითქვას, რომ ამ მოთხრობების ერთგვარ ლოგიკურ გაგრძელებად იქცა მთხრობელის რეალური ცხოვრება: წინააღმდეგობა, სროლები, დახვრეტები, სისხლი, გადატრიალება... 21 წლის იყო, მოთხრობების წერა

რომ დაიწყო და 33 წლისამ მოგვითხრო „შენი თავგადასავალი“. სათაურთან დაკავშირებით იყო მსჯელობა, რომლის მიხედვით „შენს თავგადასავალს“ აკაკი წერეთლის ავტობიოგრაფიულ ტექსტთან აკავშირებდნენ, არადა პოსტმოდერნისტული ტექსტის (ასევე მისი სათაურის) პირდაპირი გაგება აღნიშნული ჟანრის კანონს ეწინააღმდეგება და ამ ორი ტექსტის შედარება ასოციაციურ დონეზე მეტად არც უნდა განვიხილოთ. ამბავი, რომელსაც მთხრობელის მეხსიერება თან ატარებს, არა მხოლოდ მისი, არამედ მთელი ერის გამოცდილებაა და თითოეული ჩვენგანის თავგადასავალია, ვისაც იმდროინდელი ემოციები ღრმად ჩაბეჭდვია გონებაში, ვისაც მოსვენებას არ აძლევს ჩვენი ქვეყნისათვის თავსდატეხილი ტრაგიკული მოვლენები, რაც გამორიცხავს ახალ ცხოვრებასთან უპირობოდ ადაპტირების საშუალებას. ეს ნაწარმოები კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს, რომ ვერსად გაექცევი შენს თავს, შენს წარსულს, იდენტობას, ის შენშია.

პერსონაჟმა რომ 21 წლის ასაკში დაიწყო წერა და თანაც ბოლშევიკების წინააღმდეგ მებრძოლ გმირებზე წერდა, შემთხვევითი ამბავი არ არის; ამ რიცხვმა 1921 წელი უნდა მოგვაგონოს, როგორც საბედისწერო თარიღი, რომლითაც დაიწყო ჩვენი ქვეყნისათვის ტრაგიკული მოვლენები. ამ მოვლენათა ლოგიკური გაგრძელება გახლდათ 1989 წლის 9 აპრილი და მასთან დაკავშირებული ამბები, რომელთა ზემოქმედების ქვეშაც იმყოფება საანალიზო ტექსტის მთავარი გმირი. 33 წლის იყო ქრისტე, როდესაც აწამეს და ზეცად ამაღლდა, 33 წლის არის პეტრე ჯაფარიძეც, როცა თავისი თავგადასავლის თხრობას იწყებს. უნდა გვახსოვდეს, რომ ის ჩვენი თავგადასავალიცაა, ჩვენი გოლგოთაა, საერთო ტკივილია, რომელიც გვამთლიანებს და ჩვენი იდენტობის კიდევ ერთ მყარ ფენას ქმნის.

რომანი „შენი თავგადასავალი“ პოსტმოდერნიზმისათვის დამახასიათებელ მრავალ ნიშანს შეიცავს; მათგან ყურადღებას გავამახვილებთ იმაზე, რომ ის რთულად აღსაქმელი რომანია, მისი სწორად გააზრებისათვის მკითხველს გარკვეული ცოდნა და გამოცდილება ესაჭიროება. ამ კუთხით დიდად გვეხმარება „სიზმრების ახსნა“, რომელიც ავტორმა რომანის შემდგომ გამოცემებს დაურთო. ის არა მხოლოდ ახსნა-განმარტებებითაა მკითხველისთვის სასარგებლო, არამედ იმითაც, რომ მასში ღიად იკვეთება მწერლის პათოსი. ავტორი „სიზმრების ახსნაში“ თავად შენიშნავს, რომ პეტრე ჯაფარიძის „გონებაში კიდევ საშინელ ნახატებად არის დალექილი განვლილი საბჭოთა ცხოვრება და ჰგონია, რომ თუ სხვა კაცად არ გადაიქცა, არაფერი ეშველება“ (მორჩილაძე 2010: 284). ამიტომაცაა, რომ ქვეყნიდან მიდის და სახელსა და გვარსაც იცვლის; თუმცა ამაოდ: პირველივე შემთხვევაში, როგორც კი საკუთარ თავზე კონტროლს კარგავს (ექსტაზის მიღებას ვგულისხმობთ), წარსულს უბრუნდება, ქვეყნისათვის საბედისწერო მოვლენები ისევ ცოცხლდება მის გონებაში და თავისებურ განვითარებასაც ჰპოვებს. ამკარაა, რომ ამ თემაზე ფიქრი არასოდეს დასრულდება; განცდილი ემოციები ისევ არსებობს ერის მეხსიერებაში და ერიც დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლას (შინაგანად მაინც) განაგრძობს. ეს არის ის იდეა, რომელიც ერს აერთიანებს, ეს არის ის სატკივარი, რომელსაც მხოლოდ ქართველი გაიგებს. აღსანიშნავია ავტორის სიტყვები: „რაც კი რამ ალუზია გამჩენია ცხოვრებაში, ყველა ამ წიგნში ჩაეტია“. შეიძლება ითქვას, რომ 1989 წლის მოვლენების „ალუზია“

გამუდმებით მუსირებს საანალიზო ტექსტში. რომანის გმირი ექსტაზის მიღების შემდეგ იწყებს წარმოსახვით მოგზაურობას და პირველი, რაც გონებაში ამოუტივტივდება, არის „ქართველთათვის ყველაზე საშინელი, ტკივილიანი და მძიმე სურათი: რუსის ჯარის ტრიალი თბილისში ტანკებით და მშვიდობიან მომიტინგეთა ჟღერა რუსი ჯარისკაცებისგან 1989 წლის 9 აპრილს“ (მორჩილაძე 2010: 288).

ტექსტში ანტაგონისტად გვევლინება წარმოსახვითი პერსონაჟი – როდიონოვი – 9 აპრილის მოვლენების „სულისჩამდგმელი“ და სახიფათო დავალებას აძლევს ჯორჯიას: იმისათვის, რომ მოემსახუროს თავის სამშობლოს და სიკვდილისგან იხსნას მეგობრები, ჯერ უნდა დაეხმაროს „დიდ სამშობლოს“: ლორდ ბრუს-პარტინგტონის წყალქვეშა ნავის ნახაზები და ტექნიკური დოკუმენტაცია უნდა მოპაროს სეიფიდან (არტურ კონან დოილის მოთხრობის სიუჟეტიდან ამოგლეჯილი ერთი წახანაგია). აქ მთავარი ისაა, რომ როდიონოვი (ზოგადად რუსი) კარგად იცნობს ქართველი კაცის ხასიათს: „ქართველობა ორი რამით მტკიცდება, სხვისთვის ჩადენილი გმირობით ან მეგობრის ხათრით რაიმეს დათმობით“. სწორედ ქართველი კაცის ხასიათსა და ბუნებაზე დაკვირვებას ეყრდნობა „ჩრდილოელი ძმა“ და მასზე აგებს თავის მანიპულაციებს, შანტაჟს, დამონების გეგმას. ჯორჯიაც თავისი ნებით „შედის სათაგურში“, რათა მეგობრები, თანამოაზრეები და სამშობლო იხსნას. არადა, მისი თავდაპირველი განზრახვა იყო ყველაზე მართებული, როცა უნდოდა, რომ როგორმე გაერღვია საზღვრები და 9 აპრილის ამბები მსოფლიოსთვის გაეგებინებინა, ამისთვის ჭირდება „ტაიმი“ და რადიო, რადგან „ესესერ – წიურმა ნაროდოვ“.

პეტრეს მძიმე მემკვიდრეობა ხვდა წილად, ე.წ. „ფიქრების მემკვიდრეობა“ და სწორედ ეს მიაჩნია მას მთავარ საგანძურად. როგორც რომანის ერთ-ერთი პერსონაჟი, ინგლისელი ლორდი ამბობს, მემკვიდრეობა მაშინ არის საშიში, როცა რაღაცას ცვლის და სწორედ ამ მემკვიდრეობაზე უარის თქმაა რთული. ინგლისელი მოუწოდებს ქართველს, უარი თქვას ამ მემკვიდრეობაზე, მაგრამ პეტრე ვერ ამბობს უარს მძიმე წარსულის მემკვიდრეობაზე, რომელიც ის აჩრდილია, თან რომ სდევს და გენეტიკური კოდით უცვლელად მოკალათებულია მის მეხსიერებაში. ჯორჯიას „თავისი ბავშვობის ურჩხულებმა ლონდონშიც ჩამოაკითხესო“, – ამბობს სემი (ჯორჯიას წარმოსახვითი მეგობარი) და მართალიც არის.

„თქვენ ვერ გაიგებთ ჩვენს ტკივილს“ – ამ სიტყვებით რამდენჯერმე მიმართავს ჯორჯია ინგლისელებს; მართალია, ეს ფრაზა ნახევრადხუმრობით მოიტანა ამ ტექსტში ავტორმა ერთ-ერთი საბჭოთა დროის ფილმიდან, მაგრამ ის ნათლად გამოხატავს ქართველი ერის საერთო ტკივილს, რომლის სიმძაფრე ისევ ქართველისთვისაა გასაგები და რომლის აღქმას ვერ შეძლებს სხვა ერის შვილი. ჯორჯიას აზრით, ჩვენ უბედური ხალხი ვართ „ჯერჯერობით მაინც იმიტომ, რომ როცა წარმომავლობას გვკითხავენ, აუცილებლად უნდა განვმარტოთ, რომ ამერიკელები არა ვართ და იქვე დავურთოთ, რომ ყოფილი საბჭოელები გახლავართ – Caucasus. TRANSCAUCASIA...“ (მორჩილაძე 2010: 180). ჯორჯ ჯეფერსმა – ადამიანმა ყოფილი საბჭოეთიდან – კარგად იცის, რომ საქართველოს, თბილისის ევროპის მოქალაქეთა უმრავლესობა მხოლოდ

ფეხბურთელებით იცნობს; ყიფიანი, ხინჩაგაშვილი, ჩივაძე, მაჩაიძე – ის სპორტსმენები არიან, რომელთაც გაარღვიეს რკინის ფარდა და მათი გვარებიც აღიბეჭდა ევროპელთა მეხსიერებაში. დანარჩენი ქართველობა კი რუსეთთან ასოცირებული დარჩა: „თქვენ რუსი ხართ, ჯორჯია?“ – ხშირად ეკითხებიან პეტრეს.

როგორია ევროპელის დამოკიდებულება ამ საერთო ქართული ტკივილის მიმართ? ზოგი მის დავიწყებას ურჩევს ჯორჯიას, ზოგს კი ურჩევნია უსამართლობა და არეულობა იყოს საქართველოში. ამის დასადასტურებლად საკმარისია მოვიტანოთ ნაწყვეტი წარმოსახვით მწერლებსა (მისის ვოინიჩი და მისის ბიჩერ სტოუ) და მთავარ გმირს შორის გამართული დიალოგიდან:

„– რა ქვეყანაა ეს ქართველი? – ასეთ მწერლებს ხომ ყველაფერი აინტერესებთ?

– თქვენ რომ გაგიხარდებათ, ისეთია.

– მე რა გამიხარდება?

– რა ვიცი, ალბათ, უსამართლობა და არეულობა“ (მორჩილაძე 2010: 136).

რომანის მიხედვით, ინგლისელის (შეიძლება ითქვას, ზოგადად ევროპელის) თანაგრძნობა და გაგება იმაზე შორს არ წასულა, რომ აღმოსავლეთის (იგულისხმება რუსეთი) ზრახვები მისთვის მიუღებელი იყო: „ჩემო ბიჭუნავ, არასოდეს მიყვარდა ის, რაც აღმოსავლეთში ხდებოდა – მითხრა ვაჟკაცურად...“ (მორჩილაძე 2010: 217). რუსეთი რომ საქართველოს ტერიტორიებს ითვისებს და ევროპას არ ერჩის, ეს დროის საკითხი რომაა მხოლოდ, ამაზე მიაწინებს მისტერ მანტლიპისადმი ნათქვამი პეტრეს სიტყვები: „მათი აზრით, შენი სახლი მხოლოდ იმიტომაა შენი, რომ ჯერ-ჯერობით მათ არ სჭირდებათ“.

რაოდენ პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, ტექსტის ერთ მონაკვეთში ჯორჯიას დამხმარე და თანამოაზრე ფაშისტი, სამხედრო დამნაშავე ოტო სკვოცენი (იულიუს მადერის ნაწარმოების – „სახენაიარევი კაცის კვალდაკვალ“ – პერსონაჟი) ხდება. ამ ფაქტთან დაკავშირებით საინტერესოა ჯორჯიას დამოკიდებულება: „ხალხი კომუნისტი ყოფილა, მამა-პაპანი ჩვენნი, და იმათთვის არაფერი მითქვამს და ახლა ამ გადასარევე კაცს ვუსაყვედურო? რა სისულელეა. თუმცა მისი ფაშისტობა სულაც არ არის მთავარი“ (მორჩილაძე 2010: 186). ე. ი. მოვლენების გადაფასება დაწყებულია და ინტენსიურადაც მიმდინარეობს. მაგრამ თუ ვაპატიეთ გერმანიას და სხვა დამპყრობელ ქვეყნებს საქართველოსათვის საუკუნეების განმავლობაში მიყენებული ზიანი, რუსეთმა რატომ ვერ დაიმსახურა ქართველი ერის გულში შენდობა? პასუხი ცალსახაა: არც რუსეთს და სათანადოდ არც მსოფლიოს არ უღიარებია, რომ რუსეთ-საქართველოს შორის უბრალოდ კონფლიქტი კი არ მომხდარა, უთანასწორო ომი მიმდინარეობდა და შედეგად უდანაშაულო ადამიანების სისხლი დაიღვრა, ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობა დაირღვა, უამრავ მოქალაქეს მოუხდა იძულებით გადასახლება... სწორედ ამ ფაქტების არაღიარების გამოა, რომ 1989 წლის 9 აპრილის მოვლენები (და კიდევ მრავალი სხვა ტრაგიკული თარიღი) ღია ჭრილობადაა დარჩენილი საქართველოს ისტორიაში.

კიდევ ერთი დაზარალებული ერის მოუშუმებელ ტკივილებზე გვესაუბრება თურქი-ბრიტანელი მწერალი **ელიფ შაფაქი**. მისი მხატვრული ტექსტები ხშირად ეხება იდენტობას და კულტურულ დიალოგს. არც რომანი „სტამბოლელი ნაბიჭვარი“ არის გამონაკლისი. მასში იდენტობის საკითხი ღიად დასმული პრობლემაა. ნაწარმოებში ავტორი ისეთ სენსიტიურ მოვლენას ეხება, როგორცაა გასული საუკუნის დასაწყისში მომხდარი სომეხი ერის გენოციდი. ცნობილი ფაქტია, რომ 1915 წელს ოსმალეთის იმპერიაში სომეხ მოსახლეობას დიდი ტრაგედია დაატყდა თავს. 24 აპრილს ოსმალურმა ხელისუფლებამ დაიწყო სომეხი მოსახლეობის გენოციდი: დაიღუპა მილიონზე მეტი სომეხი მოქალაქე და მასობრივი დეპორტაციის შედეგად ქვეყანა დატოვა უამრავმა სომეხი ეროვნების ადამიანმა. მიუხედავად იმისა, რომ მრავალმა ქვეყანამ და საერთაშორისო ორგანიზაციამ ეს მოვლენა სომეხთა გენოციდად აღიარა, თურქეთის ოფიციალური პოზიცია განსხვავებულია; საუბრობენ არა გენოციდზე, არამედ ორმხრივ კონფლიქტზე, ანუ ამ მოვლენისადმი დამოკიდებულება არაერთგვაროვანია ისევე, როგორც რუსეთ-საქართველოს შორის ომზე, ერთი მხარისათვის რომ ომია და მეორისთვის კი მხოლოდ კონფლიქტი. ამ არაერთგვაროვან დამოკიდებულებაზე (ჩვენი ქვეყნის მტრებმა ომი კონფლიქტად რომ შეაფასეს, რითაც თითქოს შეარბილეს ის დანაშაული, რომელიც რუსეთს მიუძღვის საქართველოს წინაშე) ხაზგასმად მიმართა აკა მორჩილაძის რომანიდან „შენი თავგადასავალი“ ის ფაქტი, მთავარი გმირი – პეტრე ჯაფარიძე კონფლიქტოლოგიას რომ სწავლობს.

ამერიკაში იძულებით გადასახლებული სომეხები მჭიდროდ შეკრულ ოჯახებად ცხოვრობენ, რაც კარგადაა ნაჩვენები ელიფ შაფაქის რომანში „სტამბოლელი ნაბიჭვარი“; მათთვის სახლი ციხესიმაგრეა, საიმედო თავშესაფარია; გარეთ კი არქტიკაა, „ცივი მიწა“. გარეთ გასასვლელად სომეხს თან ჟაკეტი უნდა წაეღო, სასურველი იყო ნაქსოვი, ანუ ხელით ნამუშევარი, მშობლიური ნივთი, რომელსაც უნდა გაეთხო ოჯახიდან წაღებული სითბოთი, დაეცვა, დაეფარა, ისევე როგორც ბებიების ხელით ნაქსოვ საბნებს, რომელთაც კიდევში ინიციალები აქვთ ამოგვირისტებული. „ისე დაძინება, რომ სხეული არაფრით დაგეფარათ, უბრალოდ წარმოუდგენელი რამ იყო, ხოლო ქუჩაში უჟაკეტოდ გასვლა – შეცდომა. ისე როგორც სახლს სჭირდებოდა სახურავი, ადამიანებსაც სჭირდებოდათ დამატებითი ტყავი მათსა და დანარჩენ სამყაროს შორის, რათა თავი უსაფრთხოდ და თბილად ეგრძნოთ“ (შაფაქი 2016: 137). ეს ყველაფერი იმისათვის, რომ კიდევ უფრო მძაფრად შეეგრძნოთ თავიანთი იდენტობა, შეენარჩუნებინათ თავისთავადობა და არ ათქვეფილიყვნენ სხვა ერებში. აღსანიშნავია სომეხობის ხარისხის შემფასებელი ტესტი: „1. თუ ისე გაიზარდეთ, რომ ხელით ნაქსოვი საბნის ქვეშ გეძინათ ან სკოლაში ხელით ნაქსოვი ჟაკეტებით დადიოდით; 2. თუ 6-7 წლის ასაკამდე ყოველ დაბადების დღეზე სომეხურ ანბანს გჩუქნიდნენ; 3. თუ სახლის, გარაჟის ან სამსახურის კედელზე არარატის მთის სურათი გიკიდიათ....“ და ასე უსასრულოდ, მაშინ ხარ ნამდვილი სომეხი.

რომანში სომეხურ და თურქულ მხარეებს არმანუმ ჩახმახჩიანი და ასია კაზამჯი წარმოაჩენენ, ორი ახალგაზრდა გოგონა, გენოციდის

დროიდან მესამე თაობის წარმომადგენლები. არმანუმ ჩახმახჩიანს, რომელიც ამერიკაში ცხოვრობს, ორ განსხვავებულ სამყაროს შორის არსებობა გაურკვევლობის განცდას უჩენს. მის ცნობიერებაში ორი კულტურა უპირისპირდება ერთმანეთს; ერთ მხარეს დგას ამერიკა – ინდივიდუალიზმის, თვითგამოხატვის თავისუფლებით, მეორე მხარეს კი – სომხური დიასპორა ტრადიციებით, ოჯახური ისტორიებით, წარსულში განცდილი ტკივილებით. მისი იდენტობა მჭიდროდაა დაკავშირებული წინაპრების მეხსიერებასთან. აშკარაა, რომ არა მარტო ძველი თაობის სომეხი ემიგრანტები იკვეთებიან თავიანთ წარსულთან, არამედ ახალი თაობაც, ოღონდ ტექნიკური პროგრესის (ინტერნეტის) გათვალისწინებით. სხვადასხვა ქვეყანაში მცხოვრები სომეხები, ერთ დროს სტამბოლელი ოჯახების შვილთა შვილები, სასაუბრო ფორუმში „კაფე კონსტანტინეპოლში“ იკრიბებიან და „ერთადერთ უსაფრთხო სამოთხეს“ აფარებენ თავს. არმანუმს ფორუმზე შესასვლელი ფსევდონიმიც სიმბოლური აქვს – „მადამ დევნილი სული“. დასახელებული ფსევდონიმი 1915 წელს თურქების მიერ სიკვდილმისჯილთა სიაში შეტანილი ერთადერთი სომეხი ნოველისტი ქალის – ზაბელი იესაიანის საპატივცემულოდ აირჩია. ე. ი. არმანუმში მასთან აიგივებს თავს, გარკვეულწილად იზიარებს მის ხვედრს, ანუ თავისებურად აპროტესტებს ვითარებას. ფაქტია, რომ ახალ თაობას გენეტიკურად გადაეცა ის ტკივილი და განცდები, რაც მათმა წინაპრებმა გამოიარეს და რამაც მათი იდენტობა ჩამოაყალიბა.

მართალია, ჩახმახჩიანების ოჯახი გადაურჩა რეპრესიებს, მაგრამ ნამდვილი სიმშვიდე არ უპოვია. ეს იყო ერთგვარი დამლა, რომელიც გენოციდმა დაასვა უამრავ სომხურ ოჯახს. „თუ გადარჩენილთა შვილი იყავით და კითხვა და ფიქრი მაინც გინდოდათ, ეს ძალიან უხმაუროდ, მხდალად და დაკვირვებულად უნდა გაგეკეთებინათ და არასოდეს უნდა გადაქცეულიყავით განთქმულ მკითხველად“ (შაფაქი 2016: 131). გადარჩენის შიში არმანუმის ოჯახის ერთიან ნიშან-თვისებად ქცეულიყო, ემინოდათ გამორჩეულობის. ღრმა განათლების მიმართ მათი პროტესტის უკან ძალზე ფუნდამენტური საფიქრალი იმალებოდა: „მამიდას უბრალოდ არ უნდოდა, არმანუმს ასე ეკაშკაშა და სხვებისგან გამორჩეული ყოფილიყო. მწერლები, პოეტები, მხატვრები ინტელექტუალები პირველები იყვნენ სომეხთა შორის, ვისაც ოტომანთა მთავრობა ანადგურებდა“ (შაფაქი 2016: 130). მიუხედავად იმისა, რომ არმანუმში იძულებით გადასახლებულთა მესამე თაობაა, თავს ვერ აღწევს გენეტიკურ მემკვიდრეობას, მისი ერთი ნაწილი ამაყობს კიდეც.

სომეხი პერსონაჟების იდენტობა ისტორიულ ტკივილზეა დაფუძნებული. მათთვის გენოციდი არა მხოლოდ წარსულის ნაწილია, არამედ აწმყოს განმსაზღვრელიც. ამ მხრივ მნიშვნელოვან პერსონაჟად მიგვაჩნია ფორუმის ერთ-ერთი აქტიური მონაწილე – ბარონი ბაღდასარიანი, რომელიც პატრიოტი, მოაზროვნე სომეხი ემიგრანტის სახეს წარმოადგენს. ის დევნილთა შვილებს უსვამს „საუკუნოვან“ კითხვას: „მიატოვებთ თქვენ თემს იმისათვის, რომ თურქებს შეურიგდეთ და წარსულის ისე შეეთეთრების ნება მისცეთ, რომ, როგორც თავად ამბობენ, ყველამ წინ წავიწიოთ?“ (შაფაქი 2016: 153). „წინ წაწევაში“ იგულისხმება ცხოვრების გაგრძელება, პროგრესი, რაც, თავისთავად, „წარსულის შეეთეთრებას“ გულისხმობს.

მართლაც დილემაა – წარსულში ნაგემი ტკივილი უნდა დავივიწყოთ თუ ლოტის ცოლივით წარსულში ჩავრჩეთ? არმანუში, რომელიც დედის მხრიდან ამერიკული საზოგადოების კუთვნილებაა და მამის მხრიდან კი სომხური დიასპორის წარმომადგენელი, გადაწყვეტს მოგზაურობას (წარსულში), რათა მიაგნოს თავის იდენტობას. ის გამუდმებით მერყეობს ორ მდგომარეობას შორის და არ შეუძლია თავიდან ბოლომდე რომელიმე მხარის კუთვნილება იყოს. არმანუში უნდა იმოგზაუროს წარსულში, რათა თავის სომხობას მიაგნოს და ამის შემდეგ გახდეს ამერიკელი სომეხი.

ასია კახანჯის ცხოვრებაც ორ სამყაროს შორის მიმდინარეობს: აღმოსავლური – ტრადიციებით, ოჯახური კავშირებით დატვირთული და დასავლური – ის იდეალები, რომელთაც სტამბოლის ერთ-ერთ კაფეში – „კუნდერაში“ ეზიარება. ეს კულტურული გაორება, რომანის მიხედვით, დაკავშირებულია მის არაკანონიერ შობასთან, „ნაბიჭვრობა“ მისი იდენტობის ნაწილია, ის ერთგვარი სტიგმაა, რომელიც საზოგადოებას აქვს მის მიმართ. აქედან გამომდინარე, მას პროტესტი აქვს ტრადიციების მიმართ და საკუთარ გზას ეძებს.

პერსონაჟების ეთნიკურ-ისტორიული იდენტობის ძიება თურქულ-სომხური კონფლიქტის ფონზე მძაფრდება და უფრო ნათლად იკვეთება. წარსულში განცდილი ტკივილები და ეროვნული ტრამვა განსაზღვრავს კოლექტიურ მეხსიერებას და ამოკლებს თვითგამორკვევის გზებს. არმანუშის პირით იძულებით გადასახლებული სომხების დიასპორა მეტყველებს: „მთელი მისი სევდის მიუხედავად, ისტორია არის ის, რაც გვაცოცხლებს და გვაერთიანებს“. ასია კი თურქული მხარის დიდი უმრავლესობის აზრს აჟღერებს, როცა ამ სიტყვებით მიმართავს არმანუშს: „მესმის, რამდენად ტრაგიკული წარსული ჰქონდა შენს ოჯახს და პატივს ვცემ შენს სურვილს, რაც უნდა მოხდეს, იცოცხოლო მოგონებებით, რომ შენი წინაპრების ტანჯვა დავიწყებას არ მიეცეს. ჩვენი გზებიც სწორედ აქ იყოფა“ (შაფაქი 2016: 239). მას არ სურს, რომ წარსულთან რაიმე საერთო ჰქონდეს, მისთვის ისტორია „დღეს“ იწყება და არ არსებობს დროის უწყვეტობა. სომხების აზრით კი „ყველანი უწყვეტ დროში ვიბადებით და წარსული აწმყოში აგრძელებს არსებობას“ (იქვე: 347).

ამკარაა, რომ ამ ორ საანალიზო რომანს („შენი თავგადასავალი“ და „სტამბოლელი ნაბიჭვარი“), რომელთაც ერთმანეთისაგან დრო, სივრცე, რელიგია, პოლიტიკა, კულტურა და კიდევ მრავალი სხვა ფაქტორი აშორებს, მაინც ბევრი საერთო აქვს, იდეა გვაქვს მხედველობაში, რომლის მიხედვით დაზარალებული მხარე უწყვეტ დროში ცხოვრობს და გარშემომყოფებისგან მისი ტრაგედიის აღიარებას ელის. სომხური მხარე ამგვარად აფასებს თურქებს: მათი მეგობარი მანამდე იქნებით, ვიდრე საკუთარ თავზე იტყვიან უარს. ჩვენ, სომხები, მხოლოდ ჩვენი დანკარგისა და ტკივილის აღიარებას ვითხოვთ, რაც უმთავრესი მოთხოვნაა ჭეშმარიტი ადამიანური ურთიერთობების გასაჩაღებლად. მაგრამ თურქებთან დამეგობრების ერთადერთი გზა არსებობს: მათსავით უმეცარი და გულმავიწყი უნდა იყო. ფაქტია, რომ სისტემატური უარყოფა უფრო დიდ ტკივილს აყენებს სომხურ მხარეს, რაც ნათლად იგრძნობა ბარონ ბაღდასარიანის სიტყვებში: „ისინი წარსულს ჩვენი თვალთ არასოდეს შეხედავენ, ფიქრობენ, რომ ჩვენ

უნდა ავყვეთ მათ წარსულის არცოდნაში“. ამიტომაც იყო, რომ დიასპორის სომხებისთვის ჰაიათი (სომხური სასამართლო) გახლდათ ფსიქოლოგიური დასაყრდენი, რომელიც იდენტობას ანარჩუნებინებდა. სომეხთა გენოციდის აღიარება არის სომეხი ერის მთავარი მოთხოვნა, ისევე როგორც ქართველი ერისთვის არის უმნიშვნელოვანესი დაკარგულ ტერიტორიულ მთლიანობაზე მართებული საუბარი.

თურქების ძველი თაობის პრობლემებთან ბრძოლის მეთოდი, რომელიც უნდა განზოგადდეს, ასეთია: „სულ წარსულზე ლაპარაკობენ, მაგრამ ეს დეზინფიცირებული წარსულია. ასეთი მეთოდები აქვთ კაზანჯებს პრობლემებთან გასამკლავებლად: თუ რამე გაწუხებს, მიდი, დახუჭე თვალები, ათამდე დათვალე, ინატრე, რომ ეს არასოდეს მომხდარიყოს და მერე იცი, რა იქნება? ის, რომ არც არაფერი მომხდარა. ვაჰ! ყოველდღე პირფერობის მორიგ კაფსულას ვყლაპავთ...“ (შაფაქი 2016: 199). ასიასთვის წარსული არაფერია ბორკილების გარდა. მუსტაფაც ცდილობს საკუთარი წარსულიდან გაქცევას. ის გაურბის მის მიერ ჩადენილ დანაშაულს და ამას ცდილობს დავიწყების გზით. საერთოდ, თურქებს ურჩევნიათ დაივიწყონ 1915 წელს მომხდარი მოვლენები, რადგან ასე უფრო ადვილია ცხოვრება. მუსტაფა ტიპური თურქია, როცა გულწრფელად ამბობს: „ბევრი არაფერი ვიცი ამ ამბებზე, ისტორიაა, ისტორიკოსებს უნდა გაესაუბრო“. ესაა პასუხისმგებლობის თავიდან აცილების პოლიტიკა. არმანუში შეგნებულად არ საუბრობს თავის თურქ მამინაცვალზე ამერიკელ მეგობრებთან, რადგან მათ უმრავლესობას თურქულ-სომხური კონფლიქტის ისტორია არ აინტერესებს. ეს ტრაგედია მხოლოდ სომეხი ემიგრანტების სატკივარია, რომელიც თაობიდან თაობას გადაეცემოდა, ისევე როგორც ქართველი ერის ტრაგედიაა გაუგებარი ინგლისელებისთვის აკა მოჩილამის „შენი თავგადასავლის“ მიხედვით.

ელიფ შაფაქი ალბათ ვერ იქნებოდა ჭეშმარიტი მწერალი, მხოლოდ ერთი მხრიდან რომ შეეხედა ამ ორი ერის ურთიერთობისათვის. ის, თავად ორმაგი იდენტობის მატარებელი, ცდილობს დაგვანახოს, რომ, მიუხედავად მრავალი ურთიერთბრალდებისა და განსხვავებისა თურქ და სომეხ ხალხებს შორის, მრავალსაუკუნოვანი ტერიტორიული ერთობა ბევრ საერთოს წარმოქმნის – კულტურულს, ტრადიციულს, აყალიბებს მსგავს გემოვნებას, ხასიათს. ტექსტის მიხედვით (და არა მარტო ტექსტის) სომხურ-თურქულ ურთიერთობებში ეს ყველაზე თვალში საცემად კულინარიაში ვლინდება. რომანში პირველად ამ მოვლენას ვაწყდებით მაშინ, როცა არმანუშის თურქი მამინაცვალი მუსტაფა სომხურ კერძებს იწონებს: „ისიც სომეხია? – ჩურჩულით იკითხა მისის გრინელმა, როცა მუსტაფა ოთახიდან გავიდა. – რა თქმა უნდა, არა, – ხმა ჩაუწყდა როუსს, – უბრალოდ რაღაცები საერთო აქვთ“ (შაფაქი 2016: 135). ის, რომ კერძები და გემოვნება ორივე ერს საერთო აქვთ, მრავალწლიანი ერთად ცხოვრების შედეგია. „ამ საჭმელებს იმიტომ ვიცნობ, რომ ისინი ნაწილობრივ სომხურ სამზარეულოშიც არის“, – მიმართავს არმანუში გაოცებულ კაზანჯებს. სომხებისა და თურქების გვარებიც მსგავსად არის ნაწარმოები, ორივეგან ჩი ბოლოსართს ამატებენ: კაზან-ჩი – „ქვაბების ოსტატს“ ნიშნავს თურქულად. ასევეა სომხური გვარებიც: ჩახმახ-ჩი-ან. „ესეც კიდევ ერთი რამ, რაც საერთო

გვაქვს“ – აღმოაჩინა არმანუშმა. მწერალი აშკარად ეძებს დამაკავშირებელ კვანძებს, რომელთაც ამ ერებს შორის ჩატეხილი ხიდი უნდა გაამთელოს და ამ ერთიანობის, ერთი ბირთვისგან წარმოშობის სიმბოლოდ წარმოგვიდგენს საერთო კერძს – აშურეს, იგივე ნოეს პუდინგს. „მაშინ ნოემ ბრძანა: „მოიტანეთ, რაც კი გაგაჩნიათ“. მათაც მიუტანეს, – ცხოველებმაც, ადამიანებმაც, მწერებმაც და ფრინველებმაც, სხვადასხვა სარწმუნოების ადამიანებმაც მიუტანეს ის მცირედი, რაც კი დარჩენოდათ და ყველაფერი ერთად ჩაყარეს. ასე მოათუხთუხეს ერთი დიდი ქვაბი აშურე“ (შაფაქი 2016: 403).

რამდენიმე სიტყვა რომანის სათაურზეც უნდა ვთქვათ, რომელიც თავისი მნიშვნელობით ძალიან ტევადია და, შეიძლება ითქვას, მრავალჭრილში მუშაობს. სიტყვა „ნაბიჭვარი“ ამორალურობასთან ასოცირდება და ამ შემთხვევაში კონკრეტულ პიროვნებას კი არ მიემართება, არამედ საზოგადოებას, რომელმაც ამგვარი იარლიყი მიაკრა მას. სტამბოლი აღმოსავლური და დასავლური კულტურის გაერთიანებისა და კონფლიქტის ადგილია. სტამბოლულობა კი ერთგვარი პასუხისმგებლობაა როგორც ეროვნული, ისე ისტორიული. სწორედ აქ უნდა განიხილოს საზოგადოებამ სომხური გენოციდის უარყოფისა თუ აღიარების საკითხები და შედეგებზე პასუხისმგებლობაც აიღოს, რითაც ჩამორეცხავს იმ სამარცხვინო ლაქას, „ნაბიჭვრობა“ რომ ჰქვია.

ბოლოს გვინდა გამოვკვეთოთ ჩვენი აზრი რომანის მიზანდასახულობის შესახებ, რაც, ვფიქრობთ, იმაში მდგომარეობს, რომ განსხვავებული კოლექტიური მეხსიერების ადამიანებს სიყვარულითა და ურთიერთგაგების გზით შეუძლიათ ერთიანობის მიღწევა. უნდა გვახსოვდეს, რომ ამ აზრს ავითარებს მწერალი ორმაგი იდენტობით, რომლის შექმნილი პერსონაჟები არაერთგვაროვანი, მრავალწახნაგოვანი იდენტობის მატარებლები არიან. ერთგან ბაღდასარიანს ათქმევინებს: „უნდა ვაღიაროთ, დიასპორაში ზოგიერთ სომეხს არასოდეს ენდომებოდა, რომ თურქების გენოციდი ეღიარებინათ... როგორც თურქებს აქვთ ჩვევად საკუთარი დანაშაულის უარყოფა, სომეხებსაც აქვთ მსხვერპლად ყოფნის საფარველქვეშ განცხრომის ჩვევა“ (შაფაქი 2016: 349). ამ სიტყვებს მივყავართ იმ აზრამდე, არსებობს ძველი ჩვეულებები, რომლებიც ორივე მხარეს უნდა შეიცვალოს. თავად ავტორიც ამ შეხედულებას იზიარებს. ამას რომანის ბოლოსიტყვაობაც გვიდასტურებს: „დიდ ვალში ვარ სომეხ და თურქ ბებიებთან, რომლებსაც თითქმის ბუნებრივად გამოსდით საზღვრების დარღვევა, რომლებიც ნაციონალისტებს, აქეთაც და იქითაც, გარანტირებული ჰგონიათ“ (შაფაქი 2016: 470). ეს ჭეშმარიტი გლობალისტი მწერლის ნათქვამია.

დასკვნა

ჩვენი მიზანი იყო გვეჩვენებინა, ქართულ და თურქულ პოსტმოდერნისტულ რომანებში როგორ დგას იდენტების საკითხი, რა პრობლემებს წამოსწევნ წინ და მათი გადაჭრის რომელ გზას ირჩევენ სხვადასხვა კულტურული სივრცის წარმომადგენლები. ამისათვის გავანალიზეთ რომანები: აკა მორჩილაძის „შენი თავგადასავალი“ და ელიფ შაფაქის „სტამბოლელი ნაბიჭვარი“. კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ დასახელებულ ტექსტებში, მიუხედავად მათში გადმოცემული განსხვავებული თემებისა, პრობლემა იმდენად საერთოა, რომ შეიძლება

ითქვას, ერთ რომანში დასმულ კითხვებს მეორეში აქვს პასუხი გაცემული და პირიქით. ორივე მწერალი თვლის, რომ იდენტობა არ შეიძლება ბოლომდე განისაზღვროს, სივრცისა და გარემოს ცვლილების გავლენით იდენტობის ძიება დაუსრულებელი პროცესია. აკა მორჩილაძეც და ელიფ შაფაკიც იდენტობის არსს მსგავსად აღიქვამენ და განსაზღვრავენ, მაგრამ განსხვავებული სამომავლო ხედვები აქვთ და, შესაბამისად, გაანალიზებული რომანების მიზანდასახულობაც ერთმანეთს აცდენილია.

აკა მორჩილაძე მიიჩნევს, რომ, მართალია, საქართველოში მომხდარი მოვლენების გადაფასება უკვე დაწყებულია და ინტენსიურადაც მიმდინარეობს, ღია ჭრილობების მოშუშების დრო ჯერ არ დამდგარა. რაც შეეხება ელიფ შაფაკს, მთელი მისი შემოქმედება კულტურული გლობალიზაციის ორგანული ნაწილია და მწერლის დამოკიდებულებაც იდენტობის საკითხთან დაკავშირებით მსოფლიო კულტურაში მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესებიდან გამომდინარეობს. ელიფ შაფაკი რომანში „სტამბოლელი ნაბიჭვარი“ დასმულ კითხვებს სწორედ ამ პროცესების გათვალისწინებით სცემს პასუხს, რომ იდენტობა არ არის ცალსახა და ერთგვაროვანი; მისი ძიება დაუსრულებელი პროცესია, მაგრამ არ არის აუცილებელი დაზარალებული მხარე გამუდმებით მსხვერპლის როლში იყოს, დროა დაინგრეს საზღვრები და განსხვავებული კოლექტიური მეხსიერების მქონე ადამიანებმა მიაღწიონ ერთობას.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

მორჩილაძე 2010: მორჩილაძე ა., შენი თავგადასავალი. თბილისი. გამომც. „პალიტრა L“.

პაიჭაძე 2009: პაიჭაძე დ., დაბოლილი ცნობიერების ნაკადი. აკა მორჩილაძე, შენი თავგადასავალი. ჟურნალი „არილი“, 14/06/2009.<http://arilimag.ge/%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%91%E1> დამოწმება: 17.10.2025.

სმითი 2008: სმითი ე., ნაციონალური იდენტობა. თბილისი, გამომც. „ლოგოს პრესი“.

შაფაკი 2016: შაფაკი ე., სტამბოლელი ნაბიჭვარი. თბილისი, გამომც. „პალიტრა L“.

ჩიხრაძე... 2019: ჩიხრაძე მ., შავგულიძე ქ., შერგელაშვილი მ., სახლთ-ხუციშვილი მ., ქარაია ლ., ინტეგრაცია და იდენტობა. თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

წიფურია 2016: წიფურია ბ., ქართული ტექსტი საბჭოთა/ პოსტსაბჭოთა/ პოსტმოდერნულ კონტექსტში. თბილისი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

ხარბედია 2022: ხარბედია მ., თანამედროვე ქართული რომანის 20-წლიანი ისტორია – იდენტობის ძიებაში. ჟურნალი „არილი“, 05/06/2022. <http://arilimag.ge/%e1%83%97%e1%83%90%e1%83%9c%9b-3/> დამოწმება:14.10.2025.

Furlanetto 2012: Furlanetto E., The Search for a Hybrid Post-Ottoman Identity in Elif Shafak's The Bastard of Istanbul", „commonwealth essays end studies“, 36.2, 19-31 <https://journals.openedition.org/ces/5172>.

References and Sources

- Chikhradze... 2019:** Chikhradze M., Shavgulidze K., Shergelashvili M., Sakhltkhutsishvili M., Karaia L., *Integration and Identity*. Tbilisi, Ivane Javakhishvili State University Publishing House.
- Furlanetto 2012:** Furlanetto E., *The Search for a Hybrid Post-Ottoman Identity in Elif Shafak's The Bastard of Istanbul*, „commonwealth essays and studies“, 36.2, 19-31. <https://journals.openedition.org/ces/5172>.
- Kharbedia 2022:** Kharbedia M., *20-Year History of the Modern Georgian Novel – In Search of Identity*. Journal «Aril», 05/06/2022. <http://arilimag.ge/%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%9c%9b-3/> Verification: 14.10.2025.
- Morchiladze 2010:** Morchiladze A., *Your Adventure*. Tbilisi. Publishing House «Palitra L».
- Paichadze 2009:** Paichadze D., *The Tired Stream of Consciousness*. Aka Morchiladze, *Your Adventure*. Journal “Aril”, 14/06/2009. <http://arilimag.ge/%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%91%E1> Verification: 17.10.2025.
- Smith 2008:** Smith E., *National Identity*. Tbilisi, Publishing House: “Logos Press”.
- Shafak 2016:** Shafak E., *The Bastard of Istanbul*. Tbilisi, Publishing House «Palitra L».
- Tsipuria 2016:** Tsipuria B., *Georgian Text in the Soviet /Post-Soviet/ Postmodern Context*. Tbilisi, Iliia State University Publishing House.